

ПРИОРИТЕТИТЕ ВЪВ ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА МЕКСИКО*

Лурдес Аранда

Искам да благодаря за любезната покана на Министерството на външните работи да изнеса настоящата лекция и да споделя някои мисли относно външната политика на Мексико и значимото място, което България заема в нашите международни отношения.

Посещението ми в България е по повод провеждането на втората среща от механизма за политически консултации между външните министерства на Мексико и България по въпроси от общ интерес, който считаме за един от най-добрите форуми за актуализиране на дневния ред на двустранните ни отношения и за координиране на позициите ни по международни въпроси, представляващи интерес за двете страни. Посещението ми дава също така възможност да проведе срещи с български отговорни лица и служители, за да подчертая пред тях значението, което правителството на Мексико отдава на укрепването на двустранните ни отношения.

През последните години във външната политика на Мексико бяха извършени съществени промени за заемане на по-добри позиции за преодоляване на предизвикателствата, произтичащи от една по-сложна и променяща се международна обстановка. В същото време действията на Мексико на международната сцена се основават на продължителна и здрава дипломатическа традиция, резултат от борбата за създаване на една независима държава, и от целта да се допринесе за постигането на международен климат на справедливост и равноправие за всички народи.

* Лекция на заместник-министъра на външните работи на Мексико – София, 21 април 2005 г.

Предвид ограниченията, които бяха наложени на развиващите се страни в периода на двуполусния свят, обусловен от Студената война, Мексико започна да развива активна и многостранна дипломация като средство за постигане на по-голямо влияние на международната сцена и в частност за противопоставяне на прекалено голямата зависимост в двустранните отношения с могъщия съсед на север.

Благодарение на тази стратегия Мексико изигра важна роля в различни преговори, като диалога Север-Юг, в осъществяването на международни дейности в областта на икономическото сътрудничество, ядреното разоръжаване, морското право, процеса на деколонизация, а в последните години и в борбата против трафика с наркотици, опазването на околната среда, защитата на човешките права на жените и хората с увреждания, както и по други важни въпроси от дневния ред на осемдесетте и деветдесетте години на миналия век и на новото хилядолетие.

В сферата на двустранните връзки Мексико работи усилено за подобряване на сложните взаимоотношения със Съединените американски щати като съседна държава, най-важен търговски партньор и местоживееене за милиони мексиканци, пребиваващи легално или нелегално. Успоредно с това като друга приоритетна ос във външната ни политика развиваме тесни взаимоотношения със страните от Латинска Америка и Карибския басейн, отделяйки специално внимание на съседните ни централноамерикански държави чрез активно участие в инициативи като "Мирния процес от Контадора" – ценен принос към регионалното сътрудничество за постигане на стабилност и мир в Централна Америка през осемдесетте години. Отношенията ни с Южна Америка обаче бяха белязани от противопоставянето ни на военните диктатури в Аржентина, Бразилия и Чили като противоречащи на ценностите на демокрацията.

От друга страна, сериозните икономически кризи, които Мексико претърпя в близкото минало, бяха показателни за това, че международната икономика и финансовата система с всеки изминал ден стават все по-зависими помежду си, поради което затворени икономики като мексиканската по онова време се нуждаеха от намирането на формули за привеждането им в

съответствие с новите процеси в света. В този смисъл Мексико трябваше да предприеме редица икономически мерки, насочени към постигане на по-голяма ефективност, намаляване на държавното участие в икономиката и включване в международните тенденции в търговската и инвестиционната дейност.

В рамките на тази нова перспектива Мексико започна преговори за подписване на двустранно споразумение за свободна търговия с основния си търговски партньор – Съединените американски щати, към което впоследствие се присъедини и Канада. Така през 1994 г. влезе в сила Североамериканският договор за свободна търговия (NAFTA), довел благодарение на създадените конкурентни условия, до значително увеличаване на чуждестранните инвестиции в Мексико и на износа ни в Съединените американски щати.

Успоредно с това Мексико потърси разнообразяване на търговските си отношения с други страни и региони. В тази връзка е и инициативата му да засили контактите си с Европа, която след тригодишни преговори се увенча с подписването на широко Споразумение за икономическо обединение, политическо договаряне и сътрудничество (познато като „Глобално споразумение“), влязло в сила на 1 октомври 2000 г. Икономическата ос на това споразумение е Договорът за свободна търговия между Мексико и Европейския съюз, влязъл в сила през юли същата година и установил от този момент преференциална рамка за достъп до пазари между Мексико и държавите членки на Европейския съюз.

Двата документа допринесоха решително за укрепването на връзките между Мексико и Европейския съюз и днес, шест години след влизането им в сила, Европейската общност представлява нашият втори политически и икономически партньор с все още неизследван потенциал. В тази връзка Мексико следи с особен интерес процесите на разширяване на Европейския съюз, тъй като с приемането на специален протокол действието на Глобалното споразумение се разширява до новите членове, като по този начин се увеличава неколкостранно потенциалът на сближаване между Мексико и

споменатите страни. Предвижда се процедурата да бъде приложена и спрямо бъдещите членове като България.

В съответствие с активната дипломатическа традиция на Мексико, по времето на администрацията на президента Висенте Фокс във външната политика на Мексико бяха осъществени няколко стратегически промени в търсене на амбициозни цели, които ще обобща по-долу:

Първата цел бе да се ускори процесът на регионално интегриране, довел до изграждането на една истинска Североамериканска общност. Този процес надхвърли търговските елементи на Североамериканския договор за свободна търговия (NAFTA), обхващайки други въпроси като гранична дейност; имиграция, сигурност и създаване на фондове за провеждане на инициативи за регионално развитие. Най-амбициозната и оспорвана сред тези инициативи бе съгласуването на миграционно споразумение, което да признае огромния принос на мексиканските имигранти към икономиката на САЩ и необходимостта да бъдат защитени човешките им права чрез легализиране на миграционния им статут при зачитане на суверенното право на двете страни да осъществяват контрол по границите си.

В същото време Мексико потърси по-нататъшно регионално интегриране с Централна Америка – другият граничещ със страната ни регион. Правителството разработи механизми за сътрудничество с централноамериканските съседни държави в съответствие с плана Пуебла-Панама – мексиканска инициатива за насърчаване на развитието и повишаване на жизненото равнище на населението в седемте централноамерикански държави и югоизточните щати на Мексико. Поради географската близост, стабилността и развитието на Централна Америка, този въпрос е от приоритетно значение за националната ни сигурност.

Втората цел, която си постави администрацията на президента Висенте Фокс бе засилване на нашето присъствие в многонационалните организации. В тази връзка Мексико реши, за първи път през последните две десетилетия, да потърси място в Съвета за сигурност на ООН като непостоянен член през периода 2002–2003 г., като това съвпадна с членството на България и двете страни имахме възможността да

работим, да участваме и да си сътрудничим активно по значими въпроси от международния дневен ред.

В този смисъл един от въпросите, представляващи особен интерес за администрацията на президента Фокс, бе развитието и защитата на човешките права. Правителството на Мексико изпрати открита покана до всички форуми и докладчици на Обединените нации и Интерамериканската система да посетят страната ни и да се запознаят на място с положението на човешките права. Тези действия не само допринесоха за спазване на човешките права в Мексико, но и засилиха доверието в нашето правителство по време на международните дискусии по този въпрос.

От друга страна, на всички е известно, че терористичните атаки на 11 септември в Ню Йорк и Вашингтон, както и други терористични актове в Европа и Азия, промениха драстично отношението към въпросите от международния дневен ред, като насочиха вниманието към въпросите на сигурността и борбата срещу тероризма.

Тази драстична промяна в международното положение наложи друга стратегическа корекция във външната политика на Мексико. На северноамериканския фронт надеждата за подписване на глобално миграционно споразумение бе оставена настрана в полза на един по-реалистичен подход, насочен към подобряване на положението на мексиканските имигранти чрез сключване на споразумения с общински и държавни органи и подпомагане усилията на североамериканския Конгрес за провеждане на миграционна реформа. В същото време въпросите на сигурността се превърнаха в съществена част от дневния ред на регионалното интегриране.

В този смисъл през месец март 2005 г. държавните и правителствените ръководители на Мексико, Канада и САЩ обявиха създаването на Североамерикански алианс за сигурност и просперитет (ASPAN). Инициативата определя нова рамка за сътрудничество, позволяваща на трите страни да задълбочат отношенията си, възникнали след подписването на Североамериканския договор за свободна търговия, както и да координират усилията си за преодоляване на общи предизвикателства.

В сферата на многостранните отношения и след уроците от военната намеса в Ирак, Мексико стана активен инициатор за широко и цялостно реформиране на системата на Обединените нации с цел да бъде подобрен капацитетът на организацията за изпълнение на първоначално възложените ѝ мандати и за противопоставяне на новите предизвикателства в областта на икономиката, социалната дейност и сигурността в света. В този смисъл Мексико положи усилия дебатът за реформиране на организацията и полемиката относно евентуалното увеличаване на броя на членовете на Съвета за сигурност да не се отразят негативно върху други значими теми, обсъждани в ООН, в частност – въпросите за развитието и защитата на човешките права.

В дебата за Съвета за сигурност Мексико заяви нееднократно, че реформирането на този орган следва да доведе до укрепването на демокрацията, прозрачността и равенството в международната система. Ето защо ние се противопоставихме твърдо на увеличаването на броя на постоянните членове на Съвета за сигурност и на разширяването на правото на вето, което би могло да парализира капацитета на организацията за разглеждане на въпроси, свързани с мира и международната сигурност. Мексико обаче подкрепя формула, чрез която броят на непостоянните членове да бъде увеличен от десет на двадесет, като те бъдат избирани за срок от две години с възможност за незабавно преизбиране, а регионалните групи да имат възможност да вземат решения относно вида и разпределението на отредените им места, с убеждението, че всеки един от регионите ще бъде по-добре и адекватно представен при тази формула.

В обобщение на гореизложеното, новото развитие на международната обстановка наложи необходимостта Мексико да ускори процеса на разнообразяване на контактите си с други държави и да заздравя приятелството и сътрудничеството си с всички страни, с цел да се противопоставят заедно на предизвикателствата на XXI в. В тази връзка бих искала да се спра на европейския регион, за да засегна и отношенията между Мексико и България.

На първо място трябва да отбележа, че връзките ни с европейския континент се развиват на три нива: 1) между отделните държави, т.е. на двустранно ниво, което е традиционната рамка на дипломатически отношения между страните; 2) чрез европейските механизми за икономическо и политическо сътрудничество, при контактите ни с институциите на Европейския съюз, Съвета на Европа и евентуално с други организации от европейски регионален характер, и 3) в рамките на т. нар. дву-регионални отношения между Латинска Америка и Европа.

Двустранните контакти, които Мексико развива с европейските държави през последното десетилетие, доведоха до значително засилване на мексиканското присъствие на континента и по-специално в страните, които имат най-голямо икономическо, политическо и социално влияние.

Мексико поддържа много интензивни контакти със страни като Испания и Франция, с които го свързват исторически и културни връзки, както и с Германия и Обединеното кралство, които са сред нашите основни търговски партньори. Във всеки случай трябва да подчертая, че се стремим да заздравим нашите връзки с всички европейски държави и насочваме вниманието си към настоящите и бъдещите членове на Европейския съюз, предвид значимостта, която този регион придоби за Мексико през последните години.

За да се получи по-добра представа, позволете ми да приведа някои данни, които са показателни. Например петте основни европейски търговски партньори на Мексико през 2005 г. бяха Германия (общ обем на търговия на стойност 10,180 млрд. долара), Испания (5,654 млрд. долара), Италия (3,379 млрд. долара), Франция (2,765 млрд. долара) и Обединеното кралство (2,597 млрд. долара). Във всички случаи бе отбелязан увеличен ръст на търговията в сравнение с предходните години.

По отношение на инвестициите основните страни инвеститори от Европейския съюз в Мексико са: Испания (на обща стойност 13,698 млрд. долара, което представлява 47,3% от европейските инвестиции в страната), Нидерландия (8,466 млрд. долара, което представлява 29,2%), Обединеното крал-

ство (2,475.3 млрд. долара, което представлява 8,5%), Германия (2,444.3 млрд. долара, което представлява 8,4%) и Дания (1,137.1 млрд. долара, което представлява 3,9%).

Трябва да отбележа също така, че доброто равнище на икономическия обмен бе придружавано от нарастващо сътрудничество в политическата област всеки път, когато Мексико заявяваше своята подкрепа на ценностите и принципите, отстоявани от европейските страни, като демокрация, зачитане на човешките права, значимост на правовата държава и социална справедливост. Тази идентичност бе в основата на общите позиции на нашата страна и европейските държави, изразени на многостранните форуми.

В момента Мексико поддържа дипломатически отношения с 47-те държави от европейския континент. Страната ни има 24 посолства и 3 главни консулства плюс значителна мрежа от почетни консули, които работят за засилване на контактите между Мексико и съответните държави. От друга страна, 28 европейски държави имат посолства в град Мексико плюс една делегация на Европейския съюз и отделна мрежа от главни и почетни консулства, а десетина европейски държави поддържат дипломатически отношения от Съединените американски щати.

Усилията на Мексико за засилване на политическите му връзки с континента доведоха до създаването от 1990 г. насам на механизми за политически консултации с 31 европейски държави, включително България, което, както казах в началото, е и поводът за моето посещение в тази красива страна. Тези механизми се изразяват в провеждането на редовни срещи, на които се разглеждат въпроси от взаимен интерес и които дават положително отражение върху сближаването на позициите между Мексико и държавите партньори, както в областта на чисто двустранните отношения, така и по въпроси, свързани с актуалното международно положение.

Важно е да се отбележи също така, че освен механизмите за консултации, Мексико създаде двустранни комисии с трима от своите най-важни европейски партньори – Испания, Франция и Италия. Двустранните комисии заседават по-рядко, но на високо равнище, и разглеждат широк кръг от въпроси, които

изискват ангажираността и действията на голям брой субекти и институции от двете страни, водени от желанието да укрепват двустранните отношения.

Отношенията на Мексико с европейските институции се основават на споразуменията, подписани с Европейския съюз в следните три насоки: политически диалог, икономическо обединяване и сътрудничество.

На първо място трябва да подчертая, че постигането на политически договорености между Мексико и Европейския съюз бе облагодетелствано от установяването на безпрецедентни канали за диалог, които не бяха възможни до подписването на Глобалното споразумение. Тези канали за връзка се осъществяват посредством три механизма; 1) Съвместния съвет Мексико – ЕС, чиято задача е да осъществява мониторинг върху изпълнението на Глобалното споразумение (към настояща дата са проведени четири заседания на ниво министри); 2) Съвместния комитет, който разглежда технически въпроси, свързани с теми, дискутирани на заседанията на Съвместния съвет (проведени са пет срещи между високопоставени служители), и 3) срещи между Мексико и Тройката от Европейския съюз на най-високо равнище (проведени са две срещи през 2000 г. и 2004 г., а следващата е предвидена за месец май, в рамките на IV среща на страните от Латинска Америка, Карибския басейн и Европейския съюз (ALCUE)).

В тази връзка трябва да отбележа и значителния принос на срещите между европейските парламентарни представители и мексиканския Конгрес към политическия диалог между Мексико и Европейския съюз. Организиран бяха шест интерпарламентарни срещи, а последната се проведе през месец септември 2005 г. в Страсбург. Важно е да се напомни, че през септември 2004 г. за първи път в отношенията между Мексико и Европейския съюз бе създадена специална комисия към Европейския парламент със задачата да следи за отношенията с Мексико.

Освен междуправителствените контакти трябва да отбележим и провеждането на две срещи на т. нар. Форум на гражданското общество Мексико – ЕС, които засилиха диалога между двете страни, призовавайки обществото и заинтересованите

неправителствени организации да задълбочават отношенията между Мексико и европейския регион.

По отношение на икономическото обединяване следва да признаем и оценим чудесните резултати от прилагането на Споразумението за свободна търговия между Мексико и ЕС. През 2005 г. общият обем на търговията между Мексико и ЕС достигна 32,2 млрд. долара, което представлява близо 7% от общата търговия на Мексико през този период. От този общ обем 8,9 млрд. съответстват на мексиканския износ и 23,3 милиарда – на износа на Европа за нашата страна.

По отношение на инвестициите, в периода от месец януари 1999 г. до месец септември 2005 г., предприятията с капитал на Европейския съюз са инвестирали 30,6 млрд. долара, което представлява 26,6% от общия размер на преките чуждестранни инвестиции в страната през този период. Към месец декември 2005 г. 6620 предприятия от Европейския съюз са реализирали операции на територията на Мексико, което представлява 21,5% от всички предприятия с чуждестранни инвестиции в нашата страна. В светлината на казаното по-горе Европейският съюз се утвърждава като втория източник на инвестиции за Мексико.

Искам още веднъж да заявя, че в момента най-важното предизвикателство пред нашата външна политика по отношение на Европейския съюз е използването на потенциала на десетте присъединили се наскоро страни, както и този на бъдещите членове като България, и сме убедени, че това ще даде още по-голям тласък на нашите търговски и инвестиционни отношения. Важен факт, който трябва да се има предвид, е, че по-голямата част от нашата търговия и инвестициите ни зависи от Съединените американски щати, поради което приоритетна задача за Мексико е разнообразяването на икономическите му отношения по посока европейските партньори.

По отношение на сътрудничеството Глобалното споразумение определя 29 глави и включва една гъвкава клауза, позволяваща обхващането на други области, за които Европейската комисия е предвидила фондове за близо 56,2 милиона евро.

Накрая бих искала да се спра на отношенията между Мексико и България.

Между Мексико и България съществуват дълги и традиционни връзки, основаващи се на общи ценности като демокрация, човешки права и многостранно сътрудничество. Двете страни установяват дипломатически отношения на 6 януари 1938 г. – дата, на която влиза в сила Договорът за приятелство, подписан през октомври 1936 г. Поради Втората световна война дипломатическите отношения са прекъснати, като те се възстановяват на 11 юни 1974 г. и от този момент се развиват по-тесни отношения между двете страни.

Сред най-важните контакти на високо равнище между двете държави следва да споменем официалното посещение в България на тогавашния президент на Мексико Хосе Лопес Портильо през май 1978 г., което бе и първият контакт между държавните глави на двете страни. В отговор на това посещение тогавашният български ръководител Тодор Живков посети Мексико през 1979 г. От друга страна, заместник-министърът на външните работи Иван Христов, който наскоро приключи блестящата си дейност като посланик на България в Мексико и даде ценен принос към двустранните отношения, също направи официално посещение в Мексико през 1995 г., а в отговор на това тогавашният заместник-министър на Мексико, отговарящ за Северна Америка и Европа, посети София през 2000 г. за подписването на меморандум, който постави началото на механизъм за политически консултации между външните министерства на двете страни. Първата среща в рамките на този механизъм се проведе в град Мексико на 22 февруари 2002 г. и беше председателствана от българска страна от тогавашния заместник-министър на външните работи Петко Драганов.

В областта на институционалните контакти е важно да се отбележи приносът на интерпарламентарния диалог към нашите двустранни отношения. В тази връзка трябва да припомним посещението в Мексико на многобройна парламентарна делегация, водена от председателя на българското Народно събрание през февруари 2002 г., когато бяха обменени становища относно участието на Мексико и България в Съвета за сигурност на ООН.

В икономическата сфера трябва да припомним, че през 1977 г. Мексико и България подписаха Споразумение за търговско сътрудничество, предвиждащо създаването на смесена междуправителствена комисия. Макар че обемът на търговията между двете страни никога не е бил много висок, той възлизаше на 50 млн. долара годишно преди прехода в България. За съжаление през деветдесетте години бе отбелязан спад в търговския обмен, чиято стойност през 1998 г. бе малко над 10 млн. долара.

През последните пет години обаче забелязваме с голямо удоволствие тенденция на увеличаване на търговията между двете страни, която, съгласно данни на нашето министерство на икономиката, е достигнала най-високата си стойност през 2005 г. (периода януари–ноември), отчитайки 45 млн. долара, независимо от това че във всички случаи е налице дефицит за Мексико. Макар и да се радваме от факта, че търговията между двете страни нараства с всяка изминала година, трябва да признаем, че тя не отразява потенциала на двете икономики и че следва да работим заедно за увеличаване на абсолютните цифри.

В тази връзка трябва да отбележа и факта, че макар и малки, има български инвестиции в Мексико. Съгласно данни на нашата страна, натрупаните инвестиции на България (1994–2005) възлизат на 120,5 хил. долара, от които 92,3% са в областта на търговията, а 7,7% в сектора на услугите. Няма данни за мексикански инвестиции в България.

В светлината на казаното по-горе става ясно, че е необходимо да положим допълнителни усилия за засилване на нашите двустранни отношения в областта на търговията и инвестициите. Убедена съм, че съществуват икономически сектори, в които двете страни имаме интерес да постигнем по-голям обмен, и че са налице предпоставки за създаването на стратегически обединения между български и мексикански бизнесмени в широк спектър от стопански дейности като например риболовната промишленост, минната индустрия и машиностроенето.

Друга важна сфера на сътрудничество между нашите две страни е културната. Програмите за обмен и сътрудничество в тази област се осъществяват по силата на Споразумение за сътрудничество в областта на образованието и културата, подписано на 28 септември 1994 г. В рамките на второто заседание на Смесената комисия в тази област, проведено в град Мексико на 9 април 2002 г., двете страни подписаха широка програма за сътрудничество в областта на образованието и културата за периода 2002–2005 г., която ще бъде в сила до следващото заседание на Смесената комисия.

Бих искала да подчертая, че именно сътрудничеството в областта на образованието и културата трябва да съставлява една от най-важните оси на двустранните отношения, предвид огромното историческо, художествено и културно наследство на нашите две страни. Както България, така и Мексико имат привилегията да бъдат наследници на древни цивилизации (траките в България и ацтеките и майите в Мексико) и тяхното наследство е считано не само като национално богатство, но и като част от културната съкровищница на човечеството. Ето защо трябва да използваме в по-голяма степен културното ни богатство за постигане на по-добро опознаване и разбирателство между нашите два народа.

В светлината на повече от тридесет години на официални и засилващи се контакти бих искала да потвърдя пред вас волята на Мексико да работи за укрепването на стратегически и привилегирани отношения с България в интерес на двете страни. Нашият интерес е да бъдем считани от българските партньори като мост и събеседник със Северна и Латинска Америка, както и да споделяме общи позиции на международни форуми и в световни организации. В лицето на България ние виждаме един истински партньор в югоизточния европейски регион и в скоро време един нов събеседник и съюзник в отношенията между Мексико и Европейския съюз.

Още днес Мексико признава значимия принос, който ще има България за укрепването на Европейския съюз и неговите институции, за сигурността в европейския регион и оттам за благоденствието на неговите жители. Убедени сме също така, че предсто-

ящото ви присъединяване към европейската общност ще подейства като „детонатор“ за развитието на по-тесни отношения между двете страни във всички области в съответствие с Глобалното споразумение, подписано между Мексико и Европейския съюз.

Най-важното в този момент е да положим основите и да се ангажираме с изграждането на здрави и привилегирани отношения на сътрудничество между нашите страни. Именно това е и поводът за моето присъствие в София. След приключването на тази лекция ще се срещна с моите български партньори в рамките на Втората среща от механизма за двустранни политически консултации между министерствата на външните работи, за да работим заедно за постигането на общата цел. Скоро дейността ни ще даде плодове за благото и благоденствието на нашите народи и вие ще станете свидетели на това.

Много благодаря.